

BENEFICIOS E CUSTOS SOCIAIS NA CONSERVACIÓN DA REDE NATURA 2000 EN GALIZA

María Xosé Vázquez Rodríguez*

O obxectivo da investigación era proporcionar información ampla e relevante para a toma de decisións de xestión daqueles espazos de montaña ecolóxica e socialmente máis valiosos. Os resultados cuantitativos obtidos demostran que a conservación e mellora na calidade dos nosos montes non só é viábel economicamente senón que ademais é socialmente desexábel. Se algo temos de resaltar, é a necesidade, percibida por ambos colectivos –demanda e oferta (proprietarios de montes e poboación metropolitana galega)–, dun cambio nas políticas de desenvolvemento rural que sexa capaz de satisfacer as novas necesidades das sociedades modernas. Neste novo contexto os espazos de montaña poden proporcionar oportunidades de desenvolvemento, por un lado, e de mellora de calidade de vida para a poboación urbana, polo outro.

NOVAS DEMANDAS SOCIAIS SOBRE O MEDIO RURAL

A descrición do mundo rural e interior galego actual amosa dous tipos de imaxes. En primeiro lugar, gran cantidade de terras antes dedicadas á produción agrícola e gandeira, e agora abandonadas, con deficientes condicións de mantemento que agravan o problema dos incendios forestais e da erosión. En

"propuxémonos o obxectivo de analizar a demanda social de servizos recreativos e paisaxísticos relacionados cos espazos protexidos de montaña"

segundo lugar, a progresiva substitución do bosque atlántico de caducifolias por plantacións forestais en masas dominantes ou puras. Ademais, a propia incidencia dos incendios forestais proporciona un incentivo adicional a acurtar o prazo de xestión das explotacións forestais, o que conduce cara o incremento progresivo das plantacións. Ambas tendencias diminúen drasticamente a diversidade biolóxica e paisaxística.

Porén, esta situación convive con un cambio substancial das demandas sociais sobre o medio rural. A poboación urbana comeza a valorar aqueles servizos relacionados co goce do tempo libre e para iso faise imprescindible a conservación dos ecosistemas e a biodiversidade, o que

require idear e incentivar novas formas de produción para o medio rural compatibles e que garantan a provisión destas funcións de importancia crecente. Este foi o sentido co que se elaborou a Política Agraria Comunitaria actual (PAC): o incentivo económico á provisión de beneficios sociais (entre eles, os servizos de ocio e ambientais). Incentivos que, ademais, poden axudar a compensar a caída de rendas rurais por diminución de axudas a actividades excedentarias.

A Rede Natura 2000 de montaña en Galiza –86% da superficie da proposta realizada pola Administración galega– comprende un número de espazos de recoñecido valor paisaxístico, que amosan a combinación de funcións e proble-

Ramsés Pérez

Ramsés Pérez

máticas que vimos de describir, incluída a convivencia necesaria de usos agrarios e conservación. Por iso, o grupo de investigación de Economía dos Recursos Naturais e Ambientais da Universidade de Vigo, propuxémonos o obxectivo de analizar a demanda social de servizos recreativos e paisaxísticos relacionados cos espazos de montaña citados e, en relación con ela, a viabilidade de políticas de incentivos a usos compatíbeis coa oferta de estes servizos.

ÍNDICES DE PREFERENCIA PAISAXÍSTICA

Así, o marco da valoración foi o paso da actual situación de protección destes espazos de montaña (tres parques naturais: Invernadoiro, Fragas do Eume e Baixa Limia, que supoñen 36.000 ha ou o 1% del territorio) a unha situación con 24 áreas protexidas –incluídas as tres actuais– que suporía aproximadamente 280.000 ha ou o 10% do territorio. En primeiro lugar, levouse a cabo un test de

percepción para coñecer de qué aspectos da paisaxe a sociedade galega gusta máis. Este exercicio consistiu en realizar un cuestionario a unha mostra representativa da poboación metropolitana galega, como principal demandante de servizos rurais non directamente comerciais. O cuestionario presentaba información visual –mediante fotografías reais– que intentaba abarcar un conxunto extenso e realista de alternativas de xestión. A partir das respostas obtidas, analizouse a clasificación total de fotografías, e construíronse *Índices de Preferencia Paisaxística* (IPP).

Os resultados permiten destacar que a poboación considera moi relevante o tipo de cuberta arborada, con forte preferencia polo bosque tradicional repoboado e a menor valoración paisaxística para os cultivos de eucalipto e o monte baixo ou baldío, sendo esta última opción sempre menos preferida que calquera opción de arborado. En consecuencia, dos datos dedúcese un claro respaldo social

ás políticas de repoboación e, en concreto, á recuperación do bosque caducifolio. Ademais de confirmar os resultados anteriores, obsérvase que os individuos prefiren masas arbóreas de menor densidade porque facilitan a visión e o movemento, e aspectos de xestión de gran impacto

visual (camiños, límites) irregulares que axuden a estruturar e definir o conxunto. A análise infórmanos tamén de que a poboación amosa unha valoración negativa da presenza de cortafogos visíbeis e de altas densidades de arborado, e unha valoración positiva da cuberta arborada dominante, a xestión adecuada do monte baixo e os bosques maduros.

DISPOSICIÓN AO PAGO POLA CONSERVACIÓN

Utilizáronse métodos directos ou de preferencias declaradas mediante enquisas a unha mostra representativa da poboación galega, para obter as preferencias sociais pola actual situación de protección (tres espazos ou 1% del territorio) fronte á opción de abandonar calquera investimento en conservación destes espazos; e tamén por escenarios de protección alternativos que consistían en diferentes niveis de superficie protexida,

"a poboación considera moi relevante o tipo de cuberta arborada, con forte preferencia polo bosque tradicional"

do tipo e a cantidade de cuberta arborada, e a idade do arborado. Ademais, incorporouse o custo –en forma dun recargo anual por familia no IRPF acumulábel nun fondo– como unha dimensión máis das alternativas a valorar.

En primeiro lugar, é notorio que o 85% das persoas enquisadas elixiran algunha alternativa de mellora fronte á situación actual. Os modelos estimados permítenos deducir que o atributo de máis peso nas eleccións é o tipo de arborado e o segundo é o aumento na superficie protexida. A estimación proporciona unha disposición ao pago media por familia situada en torno aos 12 /fogar.ano para manter as actuais inversións en conservación. Ademais, obsérvase que a poboación galega está disposta a aumentar a superficie protexida do 1 ao 10% do territorio e a pagar por iso en torno a 114 /familia.ano, o que supón multiplicar por dezaseis a disposición o pago estimada para conservar os tres espazos actuais, mentres a superficie protexida o fai por oito (de 36.000 a 280.000 ha). Isto implica unha forte preferencia por incrementos na superficie protexida que pode explicarse porque as persoas enquisadas declaraban que a superficie protexida debería

Asesoría en produción ecolóxica Xestión técnico-económica

15 anos de experiencia ao servizo da produción ecolóxica

XESTIÓN AGROGANDEIRA
E NATUREZA

CEI. Avda Coruña, 490, local 7, 27003 Lugo 982.803.633. Info.xan@mundo=r.com

Charlas
reconversión
Seguimento técnico

augmentar a máis do 15%, fronte ao 10% máximo proposto.

OS MONTES VECIÑAIS EN MAN COMÚN

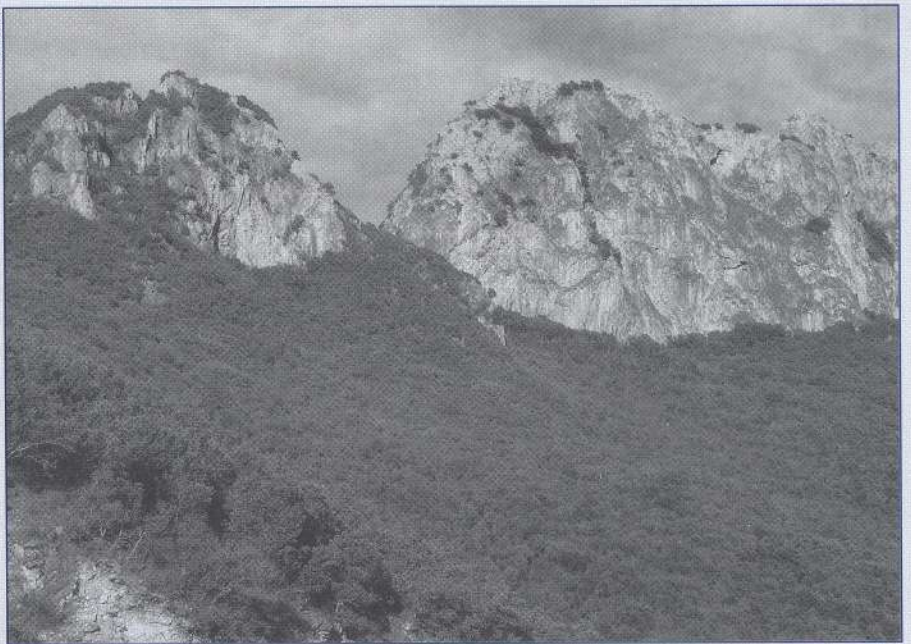
A eficacia dunha medida de conservación depende da súa comprensión e aceptación por parte dos colectivos afectados, que están chamados a participar activamente na súa aplicación. No caso das compensacións para incentivar determinadas prácticas agrarias, teñen sido na maior parte dos casos, a deficiente información e a escasa contía da subvención os factores explicativos da escasa participación. Por isto, respecto á oferta de servizos ambientais e recreativos das áreas RN2000 de montaña, realizamos unha Análise Delphi sobre aceptación de compensacións por parte de 30 Montes Veciñais en Man Común nun conxunto de áreas representativas -9 de entre 57 propostas como LICs na Rede Natura 2000 galega- que implican o 8% da superficie da comunidade ou 234.000 ha. Este tipo de medidas distan moito de ser hipotéticas pois están contempladas na reforma da PAC (Regulamento CE 1257/99) e a súa transposición ao dereito interno español (RD 6/2001) e galego (Lei 9/2001). O obxec-

"as axudas existentes considéranse insuficientes, inferiores ao menos nun 30% ás que demandarían as comunidades de montes"

tivo da investigación era, ademais de indagar a opinión sobre os incentivos vixentes, coñecer a súa disposición a participar nun programa de conservación da paisaxe de montaña, e pedir a opinión sobre diversos aspectos de deseño das medidas, entre eles o nivel que consideraban adecuado para as axudas previstas e a duración das mesmas.

Tanto para realizar repoboacións como para actividades silvícolas, as axudas existentes (Orde de 28 de Maio de 2001) considéranse insuficientes, é dicir, inferiores, ao menos nun 30%, ás que demandarían as comunidades de montes. Non obstante, as axudas que aceptarían as comunidades de montes encaixan, na maior parte dos casos, dentro do marco comunitario (Regulamento CEE 2080/92 e Regulamento CE 231/96). Os xestores amósanse en desacordo coa exclusión das superficies catastradas como fores-

Ramsés Pérez

tais e de monte baixo das actuais axudas, pois pensan que unha adecuada política de reforestación podería diminuír o número e gravidade dos incendios forestais. As persoas enquisadas manifestan que é este o principal problema dos bosques de montaña, e consideran que os instrumentos adecuados para a conservación e mellora dos montes son o establecemento de subvencións para repoboación, cunha renda anual por hectárea e facilitando o apoio técnico necesario. Non están de acordo cos actuais límites máximos á área obxecto de subvención e, en xeral, demandan un aumento dos fondos para estas axudas.

A NOVA PAC E AS PRIMAS POR BENEFICIOS AMBIENTAIS

Respecto a futuros programas de conservación RN2000 con remuneración en función dos beneficios sociais proporcionados, os comuneiros consideran que se deberían duplicar as actuais axudas á repoboación inicial e multiplicar por dez as primas compensatorias, aumentando ate no triple a duración destas primas. De novo, se comparamos estas demandas cos módulos vixentes a nivel comunitario, obsérvase que están aínda por debaixo das axudas aplicábeis no caso de calquera tipo de repoboación inicial -un 30%- e nas primas a coníferas. No caso das primas a frondosas superaría se lixeiramente -un 8%- o tope máximo estipulado pola lexislación comunitaria. En definitiva, as demandas dos produtores rurais axustaríanse con facilidade ao marco das axudas dispostas a nivel comunitario.

É útil, para probar a viabilidade das medidas da nova PAC, contrastar o resultado de disposición ao pago obtido mediante métodos directos (337 €/ha.ano, o que xeraría un fondo anual de máis de 94 millóns de euros) coas primas agroambientais que poden recibir os agricultores por hectárea e ano, a longo prazo nos espazos incluídos na RN2000. Así, mediante a análise Delphi sobre comunidades de montes estimouse en 300 €/ha.ano a cantidade mínima demandada polos produtores como prima por beneficios ambientais.

Por tanto, a cantidade mínima exixida como compensación polos produtores potenciais de servizos ambientais é inferior á cantidade que estaría disposta a pagar a sociedade como demandante destes servizos. É dicir, a aplicación de políticas de compensación a produtores rurais para a provisión de beneficios recreativos e ambientais é viábel se temos en conta a demanda social destes beneficios. Ademais, o importe obtido dos demandantes ten perfecto acomodo nas remuneracións contempladas na reforma da PAC, se se axustan estas ao tope máximo actual en razón dos beneficios xerados, e non -como actualmente ocorre- se modula á baixa en base ao lucro cesante ou aos ingresos de mercado obtidos en usos alternativos.

* María Xosé Vázquez Rodríguez é profesora de Economía Ambiental na Universidade de Vigo. Este artigo resume o libro, do que é coautora María Xosé Vázquez Rodríguez, "Beneficios y costes sociales en la conservación de la Red Natura 2000", editado por CIEF, Centro de Investigación Económica y Financiera, Fundación Caixa Galiza, 2005. Colección: monografías, Serie: Economía e Territorio.